

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет права, публічного
управління та національної безпеки
Кафедра економічної теорії,
інтелектуальної власності та
публічного управління

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

Заворотнюк Тетяна Миколаївна
(прізвище, ім'я, по батькові здобувача вищої освіти)

УДК: 351:377.1

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ
ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ
(тема роботи)

281 «Публічне управління та адміністрування»
(шифр і назва спеціальності)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Т. М. Заворотнюк
(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Керівник роботи

Довженко Валентина Анатоліївна
(прізвище, ім'я, по батькові)
К.Е.Н., ДОЦЕНТ
(науковий ступінь, вчене звання)

Житомир – 2021

АНОТАЦІЯ

Заворотнюк Т. М. ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр», спеціальність «Публічне управління та адміністрування», – Поліський національний університет, м. Житомир, 2021 рік.

В кваліфікаційній роботі представлено теоретичне узагальнення і науково-прикладне вирішення проблеми публічного управління розвитком професійно-технічної освіти в Україні. Розкрито теоретичні, історичні та організаційно-правові аспекти публічного управління розвитком професійно-технічної освіти. Надано загальну характеристику та досліджено динаміку змін публічного управління розвитком системи професійно-технічної освіти України, проаналізовано світові практики управління професійно-технічною освітою на всіх рівнях влади. Визначено стратегічні напрями розвитку професійно-технічної освіти в Україні.

Ключові слова: публічне управління, професійно-технічна освіта, система професійно-технічної освіти, децентралізація професійно-технічної освіти.

SUMMARY

Zavorotnyuk T. M. PUBLIC MANAGEMENT OF VOCATIONAL AND TECHNICAL EDUCATION DEVELOPMENT

Qualification work for obtaining the educational qualification level “Master”, specialty “Public Administration”, – Polissia National University, Zhytomyr, 2021.

The qualification work presents a theoretical generalization and applied solution to the problem of public management of the vocational education development in Ukraine. Theoretical, historical and organizational and legal aspects of public management of the development of vocational education are revealed. The current state of development of the system of vocational and technical education in Ukraine and the world is analyzed. The strategic directions of development of vocational education in Ukraine are determined.

Key words: public administration, vocational education, system of vocational education, decentralization of vocational education.

ЗМІСТ

	<i>Стор.</i>
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ, ІСТОРИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	7
Висновки до Розділу 1.....	15
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	16
Висновки до Розділу 2.....	26
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	27
Висновки до Розділу 3.....	34
ВИСНОВКИ.....	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	38
ДОДАТКИ	43

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Професійно-технічна освіта – необхідна ланка соціально-економічної системи держави. Від рівня ефективності функціонування системи професійно-технічної освіти в країні залежить розвиток національних суб'єктів господарювання, рівень безробіття та соціальної рівноваги. Питанням становлення та розвитку професійно-технічної освіти приділено багато уваги у працях В. Головінова, Л. Зельман, О.Коханко В. Кременя, Н. Ничкало, М. Кучинського та ін. Незважаючи на значний внесок науковців у дослідження даної проблеми, питання публічного управління розвитком професійно-технічної освіти в сучасних умовах залишається актуальним.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування комплексу теоретичних, методологічних та практичних підходів щодо публічного управління розвитком професійно-технічної освіти в Україні. Досягнення мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- розкрити сутність публічного управління професійно-технічною освітою;
- визначити теоретичні, історичні та нормативно-правові аспекти публічного управління професійно-технічною освітою в Україні;
- надати загальну характеристику та проаналізувати динаміку змін в системі публічного управління професійно-технічною освітою;
- проаналізувати світові практики управління професійно-технічною освітою;
- визначити стратегічні напрями публічного управління розвитком професійно-технічної освіти в Україні.

Об'єктом дослідження є процес публічного управління розвитком професійно-технічної освіти в Україні та світі.

Предмет дослідження – теоретико-методологічні засади та інструменти

публічного управління розвитком професійно-технічної освіти України.

Методи дослідження. У роботі застосовано комплексний підхід і діалектичні принципи, які дозволили виявити сутнісні характеристики досліджуваних процесів, форми їхнього прояву, виділити властиві їм протиріччя й визначити тенденції їхнього розвитку. Дослідження публічного управління розвитком професійно-технічної освіти в Україні проводилося із використанням структурного підходу, методів логічного, порівняльного і статистичного аналізу, угруповань, абстрактно-логічного моделювання тощо. Синергетичний підхід став підґрунтям для визначення подальших стратегічних напрямів публічного управління розвитком професійно-технічної освіти в Україні.

Елемент наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає в визначенні стратегічних напрямів публічного управління розвитком національної системи професійно-технічної освіти в сучасних умовах соціально-економічних та політичних трансформацій.

Апробація. Результати роботи доповідались на науково-практичних конференціях Поліського національного університету. Результати роботи висвітлені в 3-х публікаціях.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 40 найменувань. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 41 сторінку, у тому числі 1 таблиця та 5 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ, ІСТОРИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Ефективний розвиток професійно-технічної освіти в країні гарантує високий рівень реалізації трудового потенціалу, задоволення ринку праці в кваліфікованих кадрах та прогресивність економічних суб'єктів. Питанням становлення та розвитку професійно-технічної освіти приділено багато уваги у працях В. Головінова, В. Кременя, Н. Ничкало, М. Кучинського та ін. Незважаючи на значний внесок науковців у дослідження даної проблеми, питання публічного управління розвитком та оптимізацією професійно-технічної освіти в сучасних умовах залишається актуальним.

Мета існування та розвитку професійно-технічної освіти полягає у підготовці населення країни до роботи шляхом набуття та розвитку навичок, які стануть в нагоді в контексті самозайнятості відповідно до вимог ринку праці. Ще одна мета професійно-технічної освіти – це постійний професійний розвиток. Швидкі технологічні зміни вимагають від працівників постійного оновлення своїх знань та навичок. На відміну від минулого, коли певне робоче місце можна було зайняти довічно, сьогодні технологічні процеси можуть змінюватися декілька разів протягом десяти років. Відтак виникає проблема постійної відповідності кваліфікації персоналу, і саме цю проблему покликана вирішувати сучасна система професійно-технічної освіти.

Історичні етапи становлення системи професійно-технічної в Україні та їх характерні особливості досліджували в своїх роботах такі науковці як О.М. Коханко [1], І.Л. Лікарчук [2], Н. Ничкало [3], Н. Падун [4], та багато інших. Дослідник в сфері професійно-технічної освіти О. Коханко [1] виділив

5 історичних етапів її розвитку впродовж 1959-1995 рр.:

I період – 1949-1968 рр. – формування системи міських та сільських професійно-технічних училищ на базі різних закладів (курсів) навчання;

II період – 1969-1975 рр. – перехід до підготовки кваліфікованих робітників із середньою освітою (поява сільських спеціальних професійно-технічних училищ). В 1971 р. було прийнято типове Положення «Про науково-технічну інформацію в системі професійно-технічної освіти».

III період – 1976-1983 рр. – вдосконалення організаційного процесу навчання у професійно-технічних училищах (ПТУ); урегулювання нормативно-правової бази функціонування та визначення подальших напрямів діяльності СПТУ (ПТУ) та професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ);

IV період – 1984-1990 р. – відповідно до постанови Верховної Ради СРСР у 1984 р. всі ПТУ реорганізувалися у середні професійно-технічні училища. Дана реорганізація для навчальних закладів можлива була лише за умови достатньої площі в навчальних закладах для проведення теоретичних та практичних занять, спеціально обладнаних кабінетів, майстерень, лабораторій, виробничих, побутових приміщень, тощо. В даний період також було запроваджено виробничу практику, затверджено новий перелік професій, за яким мала здійснюватися підготовка майбутніх робітників. затвердження підготовки за новим переліком професій (1987 р.); надання права професійно-технічним училищам здійснювати перепідготовку кадрів робочих спеціальностей.

V період – 1991-1994 рр. – реформування системи професійно-технічної освіти відповідно до програми «Освіта (Україна XXI століття)», ціллю якої було реформування системи освіти задля відтворення та розвитку потенціалу українського народу, виводу вітчизняної науки на світовий рівень в умовах розбудови демократичного суспільства [5]. Однак, як зазначає, у своїх працях О. Коханко, і ми з ним погоджуємося, протягом 1991-1995 рр. відбувається девальвація цінностей системи професійно-технічної освіти ПТНЗ [1, с. 6].

Причини даного факту крилися у наслідках соціально-економічної кризи в країні: плинності кадрів у зв'язку із затримкою заробітної плати та зменшенням кількості учнів; загальною невизначеністю подальшого функціонування закладів у зв'язку із значним скороченням державних замовлень (тотальний спад виробництва), тощо. Ми виділяємо, окрім вище зазначених, ще VI, VII та VIII (поточний) етапи розвитку професійно-технічної освіти в Україні.

VI період 1995-1999 рр. – зміна підходів щодо управління закладами професійно-технічної освіти на більш демократичні, ініціативні. Прийнято указ Президента «Основні напрями реформування професійно-технічної освіти»[5], метою якого було реформування професійно-технічної освіти протягом 1996-2000 рр. на базі оновленого змісту освіти, принципів управління та нормативно-правового забезпечення професійно-технічної освіти. Слід також зазначити, що зростаюча потреба у персоналі сфери обслуговування лягла в основу розширення переліку професій і спеціальностей, за якими професійно-технічні заклади освіти здійснювали підготовку фахівців того часу. З'явилися нові спеціальності пов'язані з бухгалтерським обліком, ресторанною справою, туристичним бізнесом, тощо. В освітніх програмах з'явилися компоненти, які передбачали набуття навичок роботи з комп'ютером.

VII період 2000-2010 рр. – поява нових та інтегрованих професій у програмі професійно-технічних закладів навчання. Нові стандарти, які дозволяли отримати «споріднені» професії вперше з'явилися в Україні в 2004 році, і згодом розвивалися на вимогу ринку. Так звані споріднені професії дозволяли випускнику професійно-технічного закладу навчання працювати протягом тривалого періоду часу в одній сфері, причому при необхідності переходити з одного виду роботи на інший (наприклад, бармен, офіціант; швачка, закрійник, кравець) [6, с. 44].

VIII період 2011-теперішній час – розпочато формування «Національної рамки кваліфікацій» [7], яка являє собою опис кваліфікаційних рівнів,

систематизований та структурований за компетентностями, який призначений для використання, корегування та розвитку кваліфікацій органами державної влади та місцевого самоврядування, підприємствами, закладами освіти. Національна рамка кваліфікацій має враховувати вимоги ринку праці до знань та навичок працівників в результаті навчання. Мета даного опису – гармонізація законодавства у сфері соціально-трудових відносин та освіти, сприяння визнанню кваліфікацій на національному та міжнародному рівні, які були здобуті в Україні [7]. Даний період також відзначається активними процесами децентралізації професійно-технічних освітніх закладів. Впродовж 2011-2020 рр. Європейським фондом освіти та Міністерством освіти та науки було здійснено 8 проєктів з розвитку національної системи професійно-технічної освіти (Туринський процес¹). Під час реалізації останнього проєкту «Реформування обласних мереж професійної (професійно-технічної) освіти в Україні: запровадження автономії та звітності закладів професійної (професійно-технічної) освіти» (2019-2020) в рамках Туринського процесу у червні 2019 року була ухвалена Концепція державної політики у сфері П(ПТ)О «Сучасна професійна (професійно-технічної) освіта» на період до 2027 року [9], [10].

В умовах ринкової економіки, проблемою світового господарства ХХ ст. у розрізі зайнятості населення стала наявна ситуація, коли персонал, в результаті впровадження технологічних змін в організаціях, виявляється надлишковим або некваліфікованим в контексті таких інноваційних перетворень. В даній ситуації працівнику необхідна швидка перекваліфікація задля подальшої зайнятості на ринку праці. Швидке оновлення або розширення кваліфікації покликана забезпечувати професійно-технічна освіта. Окрім надання професійної освіти, заклади професійно-технічної освіти також є засобом розвитку та емансипації особистості. Це стосується розвитку тих особистих здібностей, які пов'язані з реалізацією власного потенціалу у

¹ Туринський процес ініційований ЄФО у 2010 році – це аналіз політики у галузі професійної освіти на основі фактичних даних [9].

бізнесі, професійних інтересів та життєвих цілей поза роботою.

Сьогодні професійно-технічна освіта є частиною національної освітньої системи, де людина має можливість оволодіти новими знаннями, вміннями та навичками за певним робітничим фахом. Наразі у закладах професійно-технічної освіти можна здобути майже 430 професій. Сьогодні опанувати нову професію можна як за повним, так і за скороченим циклом. Тож навчання може тривати від 3-4 років до кількох місяців, після чого людина має можливість працевлаштуватися і заробляти реальні кошти [11].

Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» зазначає, що професійно-технічне навчання є частиною української освітньої системи, яка спрямована на формування спеціалізованих знань, умінь та навичок майбутніх працівників, розвиток їхньої духовності, культури, відповідного технічного, технологічного та екологічного мислення для створення умов для їх професійної діяльності [13]. Таким чином, основою функцією професійно-технічних закладів освіти є надання освітніх послуг з метою подальшого працевлаштування населення.

Основні завдання професійно-технічних закладів освіти в сучасних умовах полягають в наступному:

1. Забезпечення високого рівня загальної, професійно-технічної (спеціалізованої) підготовки студентів з метою їх подальшого постійного працевлаштування;
2. Підвищення професійно-технічного рівня працівників у відповідності до сучасних вимог ринку праці.
3. Забезпечення процесу навчання студентів професійно-технічних закладів освіти на демократичних та гуманістичних засадах.
4. Підвищення рівня комунікації, взаємодії та співпраці між студентами, викладачами та стейкхолдерами [15, с. 37].

Дослідник основ організації навчання у професійно-технічних закладах, Гуревич Р. С., розділяє поняття «зміст професійної освіти» та «зміст професійного навчання». Професійну освіту він трактує як систему знань,

умінь, особливостей творчої діяльності, світогляду та поведінкових особливостей особистості, які визначаються вимогами суспільства до працівників із відповідною кваліфікацією та профілями. На досягнення цих цілей повинні бути спрямовані зусилля викладачів та студентів навчальних закладів, що пропонують професійне навчання на належному рівні. Зміст професійного навчання за його визначенням – це логічна, організована, педагогічно обґрунтована та зафіксована в навчальній програмі науково-технічна інформація про навчальний матеріал професійного спрямування, яка подана в стислій формі та визначає сутність діяльності викладачів закладів професійно-технічної освіти, пізнавальної діяльності студентів з метою оволодіння новими знаннями та професійними навичками відповідного рівня та профілю навчання [15, с. 17]

В публічному управлінні професійно-технічною освітою в Україні беруть участь органи центрального та місцевого самоврядування, заклади профосвіти, підприємства (як стейкхолдери) та безпосередньо громадяни, які шляхом активної співпраці із даними закладами забезпечують необхідні знання та практичні навички з одного боку, та формують попит та пропозицію на ринку праці з іншого. В умовах децентралізації на основі статті 27 Закону України «Про державний бюджет» в 2016 році Планувалося перевести заклади професійної підготовки з державної у комунальну власність та здійснювати підготовку та перепідготовку працівників закладів освіти, які розташовані у містах обласного значення, за рахунок відповідних місцевих бюджетів. З метою швидкого впровадження процедури зміни власності даних закладів з державної на комунальну Міністерство освіти та науки України запровадило на своєму сайті функціонування нового розділу «Професійно-технічна освіта», в якому надана інформація щодо правильного оформлення пакетів документів («Щодо передачі закладів професійної (професійно-технічної) освіти з державної у комунальну власність») [16].

Таким чином, управління закладами професійно-технічної освіти має здійснюватися на демократичних засадах та через колегіальний орган влади.

Типова структура управлінських органів навчальних закладів професійно-технічної освіти зображена на рисунку 1.1. Органи колегіального управління представлені педагогічною радою, головою якої є директор або його заступник (у разі відсутності); інструктивно-методичною, методичною радою та ін.

Рис.1.1. Типова структура органів управління закладами професійно-технічної освіти

Джерело: авторська розробка

Вищим колегіальним органом урядування закладів професійно-технічної освіти є загальні збори колективу, де вирішують у межах своїх повноважень питання навчально-виробничої, навчально-виховної, навчально-методичної, економічної і фінансово-господарської діяльності закладу освіти, визначення та рекомендації щодо кандидатур на посаду керівника закладу професійної (професійно-технічної) освіти. Рішення загальних зборів колективу закладу професійно-технічної освіти носять рекомендаційний,

дорадчий характер.

Отже, сьогодні сутність публічного управління розвитком професійно-технічної освіти полягає у багатовекторній площині адміністрування, регулювання та прийняття рішень (центральний та муніципальний рівень управління, адміністрація закладів профосвіти, попит та пропозиція на ринку праці, підприємства та громадяни України). Найкращим сценарієм розвитку професійно-технічної освіти вважаємо децентралізоване управління освітніми закладами даної сфери на основі партнерства з бізнес-сектором та запровадження дуальної освіти.

Висновки до розділу 1

1. В результаті аналізу літературних джерел та нормативно-правової бази з проблеми дослідження, розкрито сутність та структуру публічного управління розвитком професійно-технічної освіти. Встановлено, що мета професійно-технічної освіти криється у підготовці населення країни до роботи шляхом набуття та розвитку практичних професійних навичок, які стануть в нагоді в контексті самозабезпечення людини. Ще одна мета професійно-технічної освіти – це постійний професійний розвиток. Швидкі технологічні зміни вимагають від працівників постійного оновлення своїх знань та навичок. На відміну від минулого, коли певне робоче місце можна було зайняти довічно, сьогодні технологічні процеси можуть змінюватися декілька разів протягом десяти років. Відтак виникає проблема постійної відповідності кваліфікації персоналу, і саме цю проблему також покликана вирішувати сучасна система професійно-технічної освіти.

2. Визначено історичні етапи розвитку системи професійно-технічної освіти в Україні. Встановлено, що даний триваючий період, який розпочався в 2011 р. відзначається активними процесами децентралізації професійно-технічних освітніх закладів. Впродовж 2011-2020 рр. Європейським фондом освіти та Міністерством освіти та науки було здійснено 8 проєктів з розвитку національної системи професійно-технічної освіти (Туринський процес). Під час реалізації останнього проєкту в рамках Туринського процесу у червні 2019 року була ухвалена Концепція державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2027 року.

3. Визначено типову структуру органів управління закладами професійно-технічної освіти, в якій вищим колегіальним органом урядування є загальні збори колективу. Рішення загальних зборів колективу закладу професійно-технічної освіти носять рекомендаційний, дорадчий характер.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

В перші роки після проголошення незалежності, Україна, як і інші колишні республіки СРСР, опинилася в досить скрутному економічно-соціальному положенні. Причиною цього була відсутність практики децентралізованого управління та незалежного виробництва. На фоні відсутності державних замовлень та ще не сформованої системи приватного бізнесу відбувся значний спад національного виробництва. Галопуюча інфляція та зростання безробіття поставили на межу виживання величезну кількість державних підприємств та організацій. Серед них опинилися і заклади професійно-технічної освіти. Окрім того, постійний спад коефіцієнтів народжуваності в 1970-1980-х та наступних роках свідчив про те, що кількість студентів всіх закладів освіти України починаючи із 1990-х років буде значно меншою, ніж в попередні роки (рис.2.1).

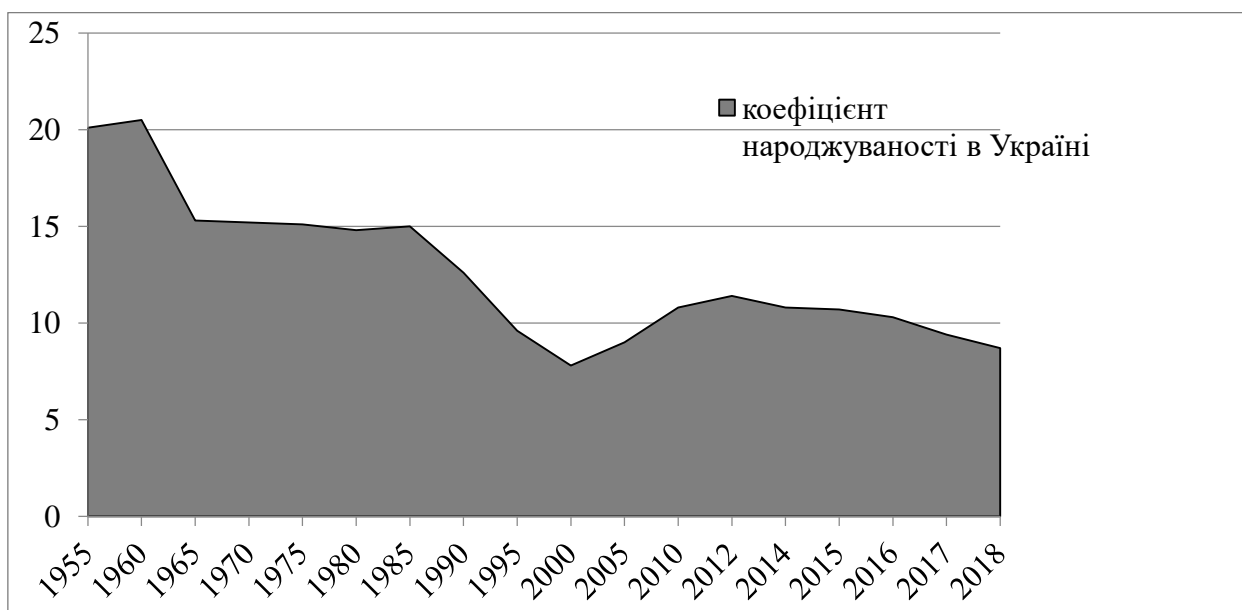

Рис. 2.1. Коефіцієнт народжуваності в Україні, 1955-2018 рр.

Джерело: [17].

Слід також зазначити, що після проголошення незалежності України національна система підготовки працівників успадкувала такі негативні характеристики як акцент професійної підготовки на військово-промислову та сільськогосподарську галузь; недостатню підготовку кваліфікованих робітників для сфери обслуговування, (туристичний, готельний та ресторанний бізнес); підготовка працівників вузьких спеціальностей, які не відповідали запитам ринкової економіки того періоду. Таким чином, в перші роки незалежності України на тлі складної економічної ситуації та загальної невизначеності, державне управління розвитком професійно-технічної освіти носило пасивний, так званий інертний, характер. В результаті негативної синергії всіх факторів того періоду частина закладів професійно-технічної освіти припинила свою діяльність, кількість учнів зменшилася, викладацький склад скоротився, і, відповідно, якість системи навчання даних закладів освіти знизилася (рис. 2.2.).

Рис.2.2. Динаміка кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти в Україні, 1990-2019 рр.

Джерело: побудовано автором за даними Міністерства освіти і науки України [18].

Кількість професійно-технічних закладів освіти в 2019 р. порівняно з 1991 р. скоротилася на 42% і становила 723 одиниці, а кількість студентів (учнів), слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти скоротилася у 2,6 рази, що склало 245,8 тис. осіб.

Таким чином, починаючи з 1991 року система професійно-технічної освіти зазнала значних змін як в кількісному, так і в сутнісному значенні. Протягом 30-ти останніх років значно скоротилася як кількість студентів, так і самих закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Водночас, не зважаючи на таку динаміку, слід зазначити, що саме в цей період відбувалося становлення нової, ринково орієнтованої системи професійно-технічного навчання. З'являються нові підходи до складання навчальних програм та планів, застосовуються нові, більш демократичні методи викладання, з'являється та розвивається практика самоврядування закладів професійно-технічної освіти.

Велике значення в контексті подальшого розвитку професійної (професійно-технічної) освіти є розробка та впровадження нових стандартів професійної освіти на державному рівні. З переліком всіх стандартів, а також змістом стандартів професійно-технічної освіти, затверджених МОН України можна ознайомитися на сайті Міністерства освіти та науки у розділі «Освітні стандарти, навчальні плани та програми» (рис. 2.3).

Впровадження державних стандартів професійно-технічної освіти – це важливий крок у розвиток системи професійно-технічної освіти. Підготовка фахівців різноманітних сфер, яка відбувається згідно із зазначеними стандартами, дозволить забезпечити ринок праці саме тією пропозицією, яка необхідна сьогодні та в майбутньому. Оновлені державні стандарти професійно-технічної освіти ґрунтуються на модульно-компетентній основі, що означає комплексний підхід до розробки змісту навчання певних робітничих професій.

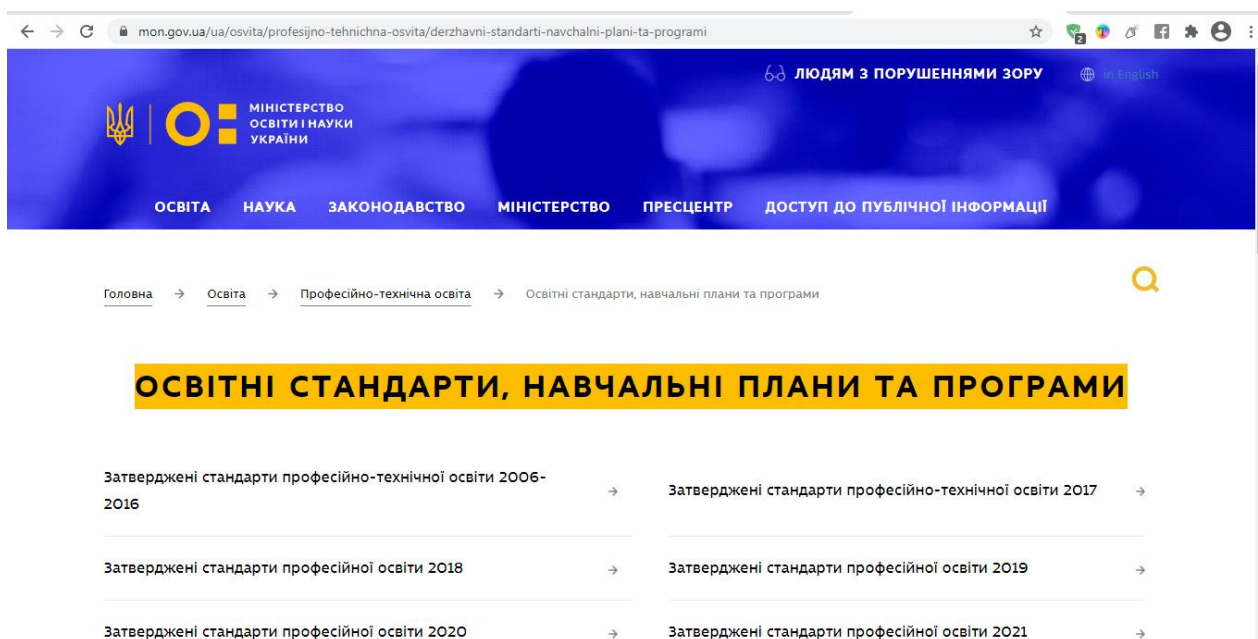

Рис. 2.3. Стандарти професійно-технічної освіти, затвержені МОН України.

Джерело: сайт Міністерства освіти і науки України [19].

Державні стандарти професійно-технічної освіти (ДСПТО) розроблені з метою запровадження єдиної системи публічного управління у сфері розвитку професійно-технічної освіти. ДСПТО має містити:

- ✓ освітньо-кваліфікаційні характеристики випускника закладу професійного навчання;
- ✓ типовий навчальний план професійної підготовки;
- ✓ навчальні програми з предметів, виробничого навчання та практики, які передбачені навчальними планами;
- ✓ система перевірки знань, умінь та навичок студентів (учнів), слухачів та критеріїв кваліфікаційного засвідчення випускників професійно-технічних закладів;
- ✓ перелік основних обов'язкових навчальних матеріалів.

Кожен окремий державний стандарт професійно-технічної освіти складається з певної кількості модулів (окрема одиниця професійного стандарту, засвоєння якої є необхідним для студентів (учнів), в результаті

засвоєння яких, студенти в подальшому отримають підтвердження своєї професійної кваліфікації у вигляді свідоцтва, сертифіката чи посвідчення. Так, наприклад, щоб отримати свідоцтво, яке підтверджує професійну кваліфікацію кондитера 3,4,5-го розряду слід засвоїти 17 навчальних модулів (табл.2.1).

Таблиця 2.1.

**Перелік навчальних модулів та професійних компетентностей
(КНД – кондитер 3, 4, 5-го розрядів)**

Навчальний модуль	Найменування навчального модуля та компетентності
КНД-3.1	Приготування напівфабрикатів для борошняних кондитерських і булочних виробів
КНД-3.2	Приготування оздоблювальних напівфабрикатів для борошняних кондитерських виробів
КНД-3.3	Приготування дріжджового тіста та виробів з нього
КНД-3.4	Приготування бездріжджових видів тіста та виробів з нього
КНД-3.5	Приготування тістечок і тортів масового попиту
КНД -4.1	Приготування оздоблювальних напівфабрикатів для борошняних кондитерських виробів
КНД -4.2	Приготування помадних, фруктових, желейних цукерок, мармеладу
КНД -4.3	Приготування десертів
КНД -4.4	Приготування дріжджового тіста та виробів з нього
КНД -4.5	Приготування бездріжджових видів тіста та виробів з нього
КНД -4.6	Приготування складних тортів різних видів
КНД -5.1	Приготування оригінальних оздоблювальних напівфабрикатів для борошняних кондитерських виробів, шоколадних цукерок
КНД -5.2	Приготування високохудожніх оригінальних тістечок з різних видів тіста
КНД -5.3	Приготування оригінальних, високохудожніх тортів, тортів на замовлення, фірмових виробів. Приготування національних виробів
КНД -5.4	Приготування виробів з нетрадиційної сировини
КНД -5.5	Приготування виробів арт-майстер-класу
КНД -5.6	Розробка рецептур фірмових тортів та тістечок

Джерело: [20].

Незважаючи на те, що протягом 90-х років професійне навчання було у критичному стані, органами державної влади було розроблено та впроваджено в дію прийняв низку нормативно-правових документів, які стосуються розвитку закладів професійно-технічної освіти в контексті корегування та розширення напрямів навчання з метою майбутньої зайнятості населення та

задоволення попиту на робочу силу з боку суб'єктів виробничо-господарської діяльності. Відбулося скорочення підготовки для галузей машинобудування, вугільної та легкої промисловості. В той же час значна кількість професійно-технічних закладів освіти запровадила підготовку та перепідготовку кваліфікованих працівників для приватних бізнес-структур, побутових організацій та комунальних служб (секретар, обліковець бухгалтерських даних, диспетчер, перукар та ін.).

Здійснено заходи щодо зміни професійно-кваліфікаційної структури підготовки кадрів, оптимізації мережі профтехучилищ шляхом їх спеціалізації, перепрофілювання, переходу на ступеневу професійну освіту. Відповідно до сучасних вимог ринку праці. Зроблено перші кроки в контексті оптимізації мережі закладів професійної підготовки шляхом спеціалізації, перепідготовки та переходу до ступеневої професійної освіти, відбулися значні зміни професійної та кваліфікаційної підготовки кадрів. Відповідно до сучасних вимог ринку праці була збільшена кількість професій, якими пропонують оволодіти професійно-технічні заклади на основі затверджених МОН освітніх стандартів. Дані зміни лежать в позитивній площині, хоча є все ще недостатніми для повної орієнтації закладів професійно-технічної освіти на ринок праці.

Основними проблемними питаннями ефективного розвитку професійно-технічної освіти в Україні є відсутність орієнтації розвитку закладів на ринок робочої сили (повільна зміна змісту освіти), централізоване управління закладами професійно-технічної освіти, застаріла матеріально-технічна база багатьох закладів даного освітнього сектору. Зважаючи на європейський курс розвитку нашої держави, недостатньо розкритим залишається питання вивчення та імплементації європейських практик публічного управління професійно-технічною освітою в українські реалії.

Як зазначалося вище, під технічною та професійно-технічною освітою розуміють підготовку та розвиток компетентності стосовно широкого кола професійних галузей, виробництва, послуг та засобів до існування.

Професійна (професійно-технічна) освіта як частина навчання впродовж життя включає навчання, пов'язане з роботою в системі безперервної освіти та професійний розвиток, що веде до отримання кваліфікації або її зміни. Найкращий міжнародний досвід в галузі професійно-технічної освіти пов'язаний з оптимізацією мережі закладів даної освіти та орієнтацію на теперішній та майбутній ринок праці. Так, оптимізаційні процеси мережі закладів професійної та професійно-технічної освіти у Латвії та Литві відбувалися протягом п'яти років, що надало можливість всім учасникам даних процесів пристосуватися до кількісних та якісних змін.

Успішним в контексті регіонального розвитку є досвід публічного управління професійно-технічною освітою Франції. У професійному ліцеї Франції (аналог вітчизняного професійно-технічного училища) можна отримати будь-яку робітничу професію за декілька років. Завдяки впровадженню на даному рівні дуальної системи освіти, синергія теорії та практики гарантує у більшості випадків продовження співпраці студента з підприємством після закінчення навчання, але вже у ролі найманого працівника. Іншим шляхом набуття професійних навичок даного рівня є вступ до центру професійно-трудового навчання, метою якого є одержання сертифіката, який дозволяє працювати за обраною спеціальністю у майбутньому.

Професійно-технічну освіту у Франції обирають ті, хто хоче потрапити на ринок праці вперше або ті, хто вже працюють і хочуть перекваліфікуватися. Цілі професійно-технічної освіти полягають у наступному:

- сприяння професійній інтеграції або реінтеграції;
- утримання персоналу на поточному місці роботи з розширенням спеціалізації;
- заохочення розвитку навичок та доступу до різних рівнів нової професійної кваліфікації;
- сприяння економічному, культурному та соціальному прогресу.

Публічне планування змін у професіях є частиною національного плану стратегії зайнятості (Transition numérique). Аналіз, який передусє плануванню створення обсягу навчальних місць проводиться певною галуззю або сектором економіки для виявлення потреб у навчанні і частіше всього дані зміні у планах пов'язані із цифровою революцією [26].

Нідерланди є гарним прикладом розвитку центрів професійної освіти та навчання. Тут широко запроваджена модель синтезу навчальних закладів професійної освіти шляхом оптимізації існуючої професійно-технічної навчальної мережі. Тобто, навчальні заклади працюють на засадах партнерства, оптимізувавши існуючі мережі. Ці центри є мережею професійних навчальних закладів, що працюють у партнерстві. Зазвичай вони пропонують високоякісні професійні кваліфікації та програми професійного розвитку для досягнення вузькоспеціалізованої кар'єри. У 1990-х рр. Багато навчальних закладів Нідерландів були об'єднані. Цей процес відбувався хвилеподібно: спочатку виникли регіональні навчальні центри, потім - центри передового досвіду для вищої освіти (НВО), а нещодавно - центри інноваційних навичок для вищої професійної освіти

Хороший приклад розвитку центрів передового досвіду професійної освіти і навчання – Нідерланди. Вони могли б поділитися моделлю об'єднання навчальних закладів у ході оптимізації наявних мереж. Такі центри являють собою мережі закладів професійної освіти і навчання, що працюють на засадах партнерства та інтеграції на рівні регіонів. У Нідерландах впроваджено систему збору даних про ринок праці, яка дозволяє системі професійно-технічної освіти залишатися актуальною та гнучкою, а також регулярно пристосовуватись до змін у попиті на ринку праці та на здобуття нових навичок.

Основні складові системи включають ROA (Центр досліджень освіти та ринку праці), UWV (Національна агенція соціального забезпечення) та SBB – організацію, що відповідає за співробітництво з питань професійної освіти, навчання та ринку праці. Ці організації застосовують методи низхідного та

висхідного аналізу для публікації довідників та посібників з тенденцій ринку праці для педагогічних працівників, роботодавців та учнів, на галузевій та регіональній основі [28, с. 51].

Однією із провідних європейських практик системи професійно-технічної освіти є Berufsschule (нім. професійно-технічні училища) у Німеччині та Австрії. Особливістю навчання в даних закладах є налагоджена система дуальної освіти, особливості функціонування якої регулює закон Німеччини «Про професійне навчання». Підготовку учнів здійснюють у двох навчальних місцях. Одне з них – професійно-технічне училище, інше – навчальна, реально функціуюча на ринку, компанія. Засвоєння теоретичних знань та практичних навичок студентами чергуються у часовому вимірі приблизно таким чином: 3 місяці теоретичне навчання – 3 місяці практичне навчання. Слід також зазначити, що в результаті практичного навчання учень (студент) професійно-технічних закладів отримує не тільки практичні навички з професії, він ще і матеріально винагороджується заробітною платою. Сьогодні такий підхід до навчання називають «орієнтований на дії» (Handlungsorientierter Unterricht). Діяльність таких професійних училищ регулюється наглядовими радами даних закладів та федеральними законами Німеччини. Важливим є той факт, що значна кількість професійних училищ Австрії та Німеччини входить до різних професійних гільдій та професійних асоціацій. Така належність закладів до різних професійних об'єднань дає можливість кращої комунікації та взаємодії між студентами (майбутніми працівниками) та роботодавцями.

Отже, міжнародний досвід публічного управління розвитком професійно-технічної освіти доводить, що найкращий вибір оптимізації даної сфери пролягає між запровадженням системи дуальної освіти та постійним корегуванням спеціальностей освітніх закладів відповідно до поточної кон'юнктури та прогнозів ринку праці.

Висновки до розділу 2.

1 Аналіз динамічних змін системи професійно-технічної освіти протягом 1991-2020 рр, виявив, що в перші роки після проголошення незалежності Україна, як і інші колишні республіки СРСР, опинилася в досить скрутному економічно-соціальному положенні. Причиною цього була відсутність практики децентралізованого управління та незалежного виробництва. На фоні відсутності державних замовлень та ще не сформованої системи приватного бізнесу відбувся значний спад національного виробництва. Галопуюча інфляція та зростання безробіття поставили на межу виживання величезну кількість державних підприємств та організацій.

2. В результаті негативної синергії всіх факторів того періоду частина закладів професійно-технічної освіти припинила свою діяльність, кількість учнів зменшилася, викладацький склад скоротився, і, відповідно, якість системи навчання даних закладів освіти знизилася. Кількість професійно-технічних закладів освіти в 2019 р. порівняно з 1991 р. скоротилася на 42% і становила 723 одиниці, а кількість студентів (учнів), слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти скоротилася у 2,6 рази, що склало 245,8 тис. осіб. Незважаючи на таку динаміку змін, саме в цей період відбувалося становлення нової, ринково орієнтованої системи професійно-технічного навчання. З'являються нові підходи до розробки навчальних програм та планів, застосовуються нові, більш демократичні методи викладання, з'являється та розвивається практика самоврядування закладів професійно-технічної освіти.

3. Проаналізовано досвід організації та функціонування системи професійно-технічної освіти Франції, Нідерландів, Німеччини та Австрії. Аналіз світових практик публічного управління розвитком професійно-технічної освіти свідчить, що найкращий вибір оптимізації даної сфери пролягає між запровадженням системи дуальної освіти та постійним корегуванням спеціальностей освітніх закладів відповідно до поточної кон'юнктури та прогнозів ринку праці.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

В результаті аналізу функціонування системи професійно-технічної освіти України було виявлено значну кількість проблемних аспектів публічного управління даним процесом. Так, наріжними залишаються питання децентралізації управління, оптимізації мережі закладів професійно-технічної освіти, відповідності матеріально-технічного забезпечення закладів сучасним технологічним можливостям, актуальності навчальних програм вимогам ринку праці тощо.

З огляду на вище зазначене, в 2019 році уряд ухвалив розпорядження «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року» [29], в якій основними стратегічними напрямками розвитку даної системи освіти є продовження децентралізації управління закладами професійно-технічної освіти (місцевий (обласний) рівень фінансування); подальша оптимізація мережі закладів освіти; налагодження співробітництва органів державного управління (місцевого самоврядування), закладів освіти та представників бізнесу на основі публічно-приватного партнерства, запровадження дуальної освіти, підвищення якості та актуальності освітнього процесу. На рисунку 3.1 наведено стратегічні напрями публічного управління розвитком професійно-технічної освіти. Розглянемо кожен з напрямів більш детально.

Децентралізація управління закладами професійно-технічної освіти та оптимізація мережі. У лютому 2016 року Європейський Фонд освіти та Міністерство освіти та науки України розпочали стратегічний проєкт з питань управління у сфері професійної освіти і навчання під назвою «Децентралізація ПТО в Україні – поштовх до дій» [24]. Слід зазначити, що децентралізація

закладів професійно-технічної освіти є частиною національної реформи, яка розпочалася у 2014 році згідно угоди про співпрацю між Україною та ЄС.

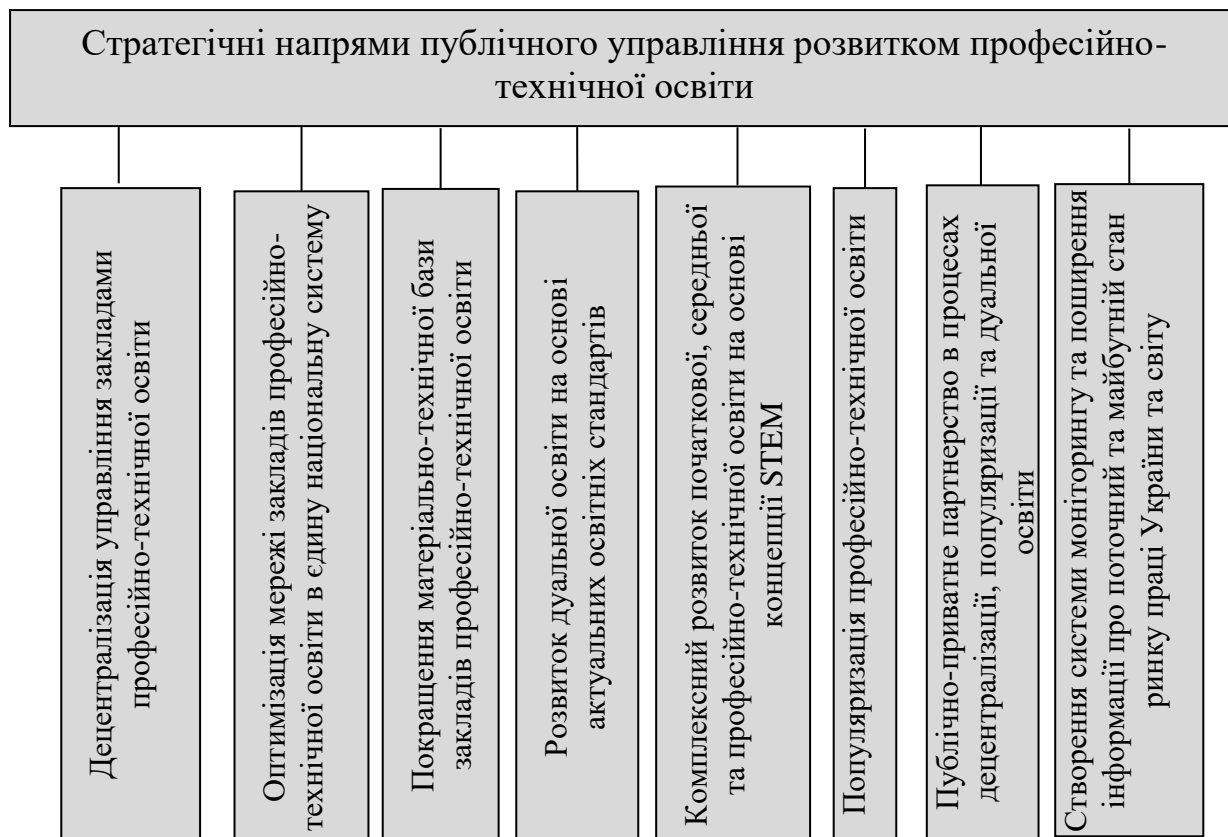

Рис. 3.1. Стратегічні напрями публічного управління розвитком професійно-технічної освіти

Джерело: авторська розробка.

Згідно стратегії децентралізації планувалася передача повноважень щодо фінансування та власності професійно-технічних закладів з центрального на нижчі рівні публічного управління. Так, значна частина закладів змінила форму власності з державної на комунальну, тобто перейшла до муніципального рівня публічного управління та фінансування.

У зв'язку з ним, що процес децентралізації та оптимізації системи ПТО все ще триває, ми не можемо говорити про підсумки реалізації даного проєкту. Проте, як показує міжнародний досвід ефективного функціонування закладів професійно-технічної освіти залежить від багатовекторного

комплексу дій з боку муніципального управління, керівництва закладами та місцевої громади. Оптимізація мережі закладів професійно-технічної освіти має відбуватися із урахуванням наповненості студентами, регіональним та національним попитом на ринку праці на професії, які пропонують заклади. Важливою складовою публічного управління розвитком ПТО в умовах триваючого процесу децентралізації є фінансове та матеріально-технічне забезпечення закладів професійно-технічної освіти.

Покращення матеріально-технічної бази закладів професійно-технічної освіти. Нові, ринкові, демократичні підходи матеріально-технічного забезпечення системи ПТО полягають у багато потоковості надходжень коштів до закладів. Так, кошти на матеріальне та технічне забезпечення закладів може складатися з наступних частин:

✓ державний бюджет. Кошти з державного бюджету розподіляють на заклади ПТО з метою створення та підтримки подальшого функціонування навчально-практичних осередків (центрів за різним галузевим спрямуванням) в закладах ПТО;

✓ обласний бюджет. Кошти з обласних бюджетів для закладів ПТО виділяють, як правило на проведення ремонтних робіт, придбання обладнання та матеріалів, необхідних для процесу навчання;

✓ кошти закладів ПТО. В результаті ефективної фінансово-господарської та виробничо-комерційної діяльності закладів ПТО кошти можуть розподілятися на різні внутрішні потреби, мотивуючись при цьому майбутнім функціонуванням закладу. Кошти закладів можуть також збільшуватися за рахунок інвестицій місцевих роботодавців, соціальних фондів, грантів, тощо.

Розвиток дуальної та STEM (STEAM) освіти. Дуальна освіта професійно-технічних закладів визнана ефективною в багатьох країнах світу. Дуальна освіта професійно-технічних закладів – це система, за якою навчання проходить у двох місцях: в закладі професійно-технічної освіти та місцевому підприємстві (компанії, організації) і характеризується процесами перехресного навчання (дуальне навчання). Обов'язковою умовою

професійного навчання за подвійною (дуальною) системою є договір між закладом освіти, студентом та організацією, яка погоджується на прийняття участі в процесі практичного навчання.

Розвиток дуальної освіти в Україні сприятиме не тільки працевлаштуванню молоді (адже за даними країн-флагманів в сфері дуальної освіти (Німеччина, Австрія, Швейцарія, Франція, Італія) більшість стажерів організацій залишаються там працювати після навчання), а і вирішуватиме проблему перекваліфікації кадрів відповідно до нових технічних та технологічних особливостей функціонування виробничо-господарських суб'єктів. Витрати на запровадження дуальної системи освіти покладаються на підприємства та бюджети приблизно в однакових пропорціях. Так, наприклад в Німеччині цей розподіл часток виглядає як 50% (підприємства) та 45% (державне /бюджетне/ фінансування).

Слід також зазначити, що під час стажування (навчання) на підприємствах, які співпрацюють із професійно-технічними закладами, студенти отримують заробітну плату, яка може становити до 80% від зарплати поточних, вже кваліфікованих працівників даного підприємства. Важливим в контексті подальшого працевлаштування є той факт, що випускник професійно-технічного закладу освіти отримує свідоцтво про отримання професії від закладу (державне визнане свідоцтво) та від організації, де він проходив практичний курс навчання.

Тему актуальності *STEM (STEAM) освіти* підняли в світі ще на початку 2000-х років. Починаючи з 2010 року дану концепцію активно застосовують на практиці в багатьох країнах світу. Лідером у STEM (STEAM) освіті вважаються Сполучені Штати Америки. Аббревіатура STEM (STEAM) походить від англійських ключових слів: science (наука/природознавство), technology (технологія), engineering (техніка) та mathematics (математика). Таким чином, STEM – це навчальна програма, заснована на міждисциплінарному та прикладному підході. Замість викладання чотирьох дисциплін як окремих та дискретних предметів, освітня концепція STEM

інтегрує їх у цілісну парадигму навчання, засновану на реальних життєвих/побутових прикладах. Дана концепція освіти актуальна у сенсі постійного розвитку та оновлення технологій, які нерозривно пов'язані з усіма сферами буття сучасної людини. Впровадження STEM є доцільним в навчальному процесі закладів технічно-професійного навчання, однак, слід зазначити, що дана доцільність є лише в тому випадку, якщо це буде логічне продовження процесу навчання, який був розпочатий в молодшій та середній школі за такою ж технологією навчання.

Публічно-приватне партнерство. Налагоджене публічно-приватне партнерство в системі професійно-технічної освіти виступає мотиватором з обох боків: роботодавець зацікавлений у висококваліфікованих працівниках, а навчальний заклад у якості забезпечення актуального вимогам часу навчального процесу та зростанні своєї репутації на ринку освітніх послуг. Представник департаменту з питань зайнятості, соціальних питань та інклюзії Європейської Комісії, містер Секмокас на заході Міжнародного інституту адміністративних наук у 2019 році у Брюсселі зазначив, що державно-приватне партнерство є головним у впровадженні політики зайнятості Європейської Комісії. Переваги успішного державно-приватного партнерства в контексті набуття та розвитку практичних навичок включають розширений доступ до навчання студентів професійно-технічних закладів освіти та забезпечення спеціальної фахової підготовки на основі реального ринкового попиту, який є наявний за сучасних умов економічного та соціального розвитку. Реалізація даного напрямку може допомогти закладам ПТО налагодити комунікацію та взаємодію з бізнес-сектором, представники якого виступають майбутніми роботодавцями сьгоднішніх студентів, вибудувати хороший баланс між економічними та соціальними інтересами.

Моніторинг та прогнозування ринку праці. Постійний моніторинг ринку праці допоможе адаптувати професійне навчання до вимог ринку праці. Дана практика існує майже у всіх країнах ЄС. Встановлено, що існування ефективних механізмів адаптації потреб та пропозицій до ринку праці, а

також передбачення майбутніх потреб у робочій силі, може сприяти підвищенню продуктивності навчання студентів професійно-технічних закладів та створенню високоякісних робочих місць в майбутньому. Таким чином, слід запровадити функціонування інформаційної системи ринку праці на національному, регіональному та місцевому рівні. Інформаційна система ринку праці на регіональному рівні.

Висновки до розділу 3

Визначено стратегічні напрями публічного управління розвитком системи професійно-технічної освіти в Україні, серед яких пріоритетними є наступні:

- децентралізація управління закладами професійно-технічної освіти;
- оптимізація мережі закладів професійно-технічної освіти в єдину національну систему та покращення якості освітнього процесу;
- покращення матеріально-технічної бази закладів професійно-технічної освіти;
- розвиток дуальної освіти на основі актуальних освітніх стандартів;
- комплексний розвиток початкової, середньої та професійно-технічної освіти на основі концепції STEM;
- популяризація професійно-технічної освіти серед населення України;
- розвиток публічно-приватне партнерство в процесах децентралізації, популяризації та дуальної освіти;
- створення системи моніторингу та поширення інформації про поточний та майбутній стан ринку праці України та світу.

Розкривши суть основних стратегічних напрямів публічного управління розвитком професійно-технічної освіти можна стверджувати, що в цілому державна політика відносно вирішення даної проблеми мала досить зважений та раціональний характер. Так, протягом останніх років було розпочато процес децентралізації управління закладами професійно-технічної освіти (для більш чіткого розуміння даного процесу на сайті МОН розміщена інформація щодо алгоритму дій та документи, які мають супроводжувати цей процес); оновлені реєстри професійних стандартів, затверджено нормативно-правову базу стосовно розвитку дуальної освіти та державно-приватного партнерства. Такий початок реформи системи професійно-технічної освіти можна назвати успішним, що покладає надії на її позитивний соціально-економічний результат.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі розв'язано актуальну наукову і практично значущу проблему публічного управління розвитком професійно-технічної освіти в Україні.

Основні результати, що визначають наукову значимість та новизну кваліфікаційної роботи полягають у наступному:

1. В результаті аналізу літературних джерел та нормативно-правової бази з проблеми дослідження, розкрито сутність та структуру публічного управління розвитком професійно-технічної освіти. Встановлено, що мета професійно-технічної освіти криється у підготовці населення країни до роботи шляхом набуття та розвитку практичних професійних навичок, які стануть в нагоді в контексті самозабезпечення людини. Ще одна мета професійно-технічної освіти – це постійний професійний розвиток. Швидкі технологічні зміни вимагають від працівників постійного оновлення своїх знань та навичок. На відміну від минулого, коли певне робоче місце можна було зайняти довічно, сьогодні технологічні процеси можуть змінюватися декілька разів протягом десяти років. Відтак виникає проблема постійної відповідності кваліфікації персоналу, і саме цю проблему також покликана вирішувати сучасна система професійно-технічної освіти.

2. Визначено історичні етапи розвитку системи професійно-технічної освіти в Україні. Встановлено, що теперішній триваючий період, який розпочався в 2011 р. відзначається активними процесами децентралізації професійно-технічних освітніх закладів. Впродовж 2011-2020 рр. Європейським фондом освіти та Міністерством освіти та науки було здійснено 8 проєктів з розвитку національної системи професійно-технічної освіти (Туринський процес). Під час реалізації останнього проєкту, в рамках Туринського процесу, у червні 2019 року була ухвалена Концепція державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти на період до 2027 року. Визначено типову структуру органів управління закладами професійно-технічної освіти, в якій вищим колегіальним органом урядування є загальні збори колективу. Рішення загальних зборів колективу закладу професійно-

технічної освіти носять рекомендаційний, дорадчий характер.

3. Аналіз змін системи професійно-технічної освіти протягом 1991-2020 рр, виявив, що в перші роки після проголошення незалежності Україна, як і інші колишні республіки СРСР, опинилася в досить скрутному економічно-соціальному положенні. Причиною цього була відсутність практики децентралізованого управління та незалежного виробництва. На фоні відсутності державних замовлень та ще не сформованої системи приватного бізнесу відбувся значний спад національного виробництва. Галопуюча інфляція та зростання безробіття поставили на межу виживання величезну кількість державних підприємств та організацій.

4. Встановлено, що в результаті негативної синергії всіх факторів того періоду частина закладів професійно-технічної освіти припинила свою діяльність, кількість учнів зменшилася, викладацький склад скоротився, і, відповідно, якість системи навчання даних закладів освіти знизилася. Кількість професійно-технічних закладів освіти в 2019 р. порівняно з 1991 р. скоротилася на 42% і становила 723 одиниці, а кількість студентів (учнів), слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти скоротилася у 2,6 рази, що склало 245,8 тис. осіб. Незважаючи на таку динаміку змін, саме в цей період відбувалося становлення нової, ринково орієнтованої системи професійно-технічного навчання. З'являються нові підходи до розробки навчальних програм та планів, застосовуються нові, більш демократичні методи викладання, з'являється та розвивається практика самоврядування закладів професійно-технічної освіти.

5. Проаналізовано досвід організації та функціонування системи професійно-технічної освіти Франції, Нідерландів, Німеччини та Австрії. Аналіз світових практик публічного управління розвитком професійно-технічної освіти свідчить, що найкращі напрями оновлення даної сфери пролягає між запровадженням системи дуальної освіти та постійним корегуванням спеціальностей освітніх закладів відповідно до поточної кон'юнктури та прогнозів ринку праці.

б. Визначено стратегічні напрями публічного управління розвитком системи професійно-технічної освіти в Україні, серед яких пріоритетними є наступні:

- децентралізація управління закладами професійно-технічної освіти;
- оптимізація мережі закладів професійно-технічної освіти в єдину національну систему та покращення якості освітнього процесу;
- покращення матеріально-технічної бази закладів професійно-технічної освіти;
- розвиток дуальної освіти на основі актуальних освітніх стандартів;
- комплексний розвиток початкової, середньої та професійно-технічної освіти на основі концепції STEM;
- популяризація професійно-технічної освіти серед населення України;
- розвиток публічно-приватного партнерства в процесах децентралізації, популяризації та дуальної освіти;
- створення системи моніторингу та поширення інформації про поточний та майбутній стан ринку праці України та світу.

Розкривши суть основних стратегічних напрямів публічного управління розвитком професійно-технічної освіти можна стверджувати, що в цілому державна політика відносно вирішення даної проблеми мала досить зважених та раціональний характер. Так, протягом останніх років було розпочато процес децентралізації управління закладами професійно-технічної освіти (для більш чіткого розуміння даного процесу на сайті МОН розміщена інформація щодо алгоритму дій та документи, які мають супроводжувати цей процес); оновлені реєстри професійних стандартів; затверджено нормативно-правову базу стосовно розвитку дуальної освіти та державно-приватного партнерства. Такий початок реформи системи професійно-технічної освіти можна назвати успішним, що покладає надії на її позитивний соціально-економічний результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коханко О. М. Становлення і розвиток підготовки кваліфікованих робітничих кадрів з середньою освітою в Україні (1969-1994 рр.): автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01. / О. М. Коханко. — К. : Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 1995. — 24 с.
2. Лікарчук І. Л. Управління системами підготовки кваліфікованих робітників в Україні: педагогічний аспект (1888 –1998 роки) : монографія / І. Л. Лікарчук. — К. : Вища школа, 1998. — 256 с.
3. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України / Н. Г. Ничкало. — К. : Педагогічна думка, 2008. — 200 с.
4. Профтехосвіта України: ХХ століття : енциклопед. вид. / АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти ; упоряд.: Н. Ничкало, І. Лікарчук, Н. Падун [та ін.] ; наук. рада: В. Кремень (голова), А. Гуржій, С. Дорогунцов [та ін.]. — К.: АртЕк, 2004. — 872 с.
5. Про Основні напрями реформування професійно-технічної освіти в Україні: указ Президента від 8 травня 1996 року № 322/96. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322/96#Text> (дата звернення 04 січня 2021).
6. Кравець, С. Г. Педагогічні основи формування змісту підготовки кваліфікованих робітників за інтегрованими професіями: посібник / С. Г. Кравець, Ю. І. Кравець, Н. П. Дерев'янка, О. Г. Оліферчук. — К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2014. — 152 с.
7. Національна рамка кваліфікацій. Національне агентство кваліфікацій. URL: <https://nqa.gov.ua/national-qualification-frame/> (дата звернення 28.12.2020)
8. Заворотнюк Т.М. Міжнародні практики публічного управління професійно-технічною освітою /Т.М. Заворотнюк// . Наукові читання – 2020: зб. тез доповідей наук.-практ. конф. науковопедагогічних працівників, докторантів, аспірантів та молодих вчених ННІ економіки та агробізнесу Поліського національного університету. Житомир: Поліський національний університет, 2020. 284 с., с. 175-176

9. Участь у Туринському процесі (2020): Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/spivpracya-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/mizhnarodni-proekti/uchast-u-turinskomu-procesi> (дата звернення 03 січня 2021 р.)

10. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року: розпорядження КМУ від 12 червня 2019 р. № 419-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

11. Професійна освіта. Сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/profesiyno-tehnichna-osvita> (дата звернення 30.11.2020).

12. Щодо передачі закладів професійної (професійно-технічної) освіти з державної у комунальну власність: міністерство освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesiyno-tehnichna-osvita/shodo-peredachi-zakladiv-profesijnoyi-profesijno-tehnichnoyi-osviti-z-derzhavnoyi-u-komunalnu-vlasnist> (дата звернення 20.12.2020).

13. Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України від 10 лютого 1998 року № 103/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 13.01.2021)

14. Заворотнюк Т.М. Сутність публічного управління розвитком професійно-технічної освіти /Т.М. Заворотнюк// Студентські наукові читання – 2021: зб. тез доповідей Міжфакультетської студентської науково-практичної конференції «Студентські наукові читання – 2021» за результатами I туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт. Житомир: Поліський національний університет, 2021. 120 с., с. 38-40.

15. Гуревич Р. С. Навчально-виховний процес у професійно-технічних закладах / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, Л. С. Шевченко, Ю. Б. Бадюк ; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ТОВ «Планер», 2011. – 355 с.

16. Про державний бюджет на 2016 рік: Закон України від 25 грудня 2015 року № 928-VIII. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/928-19#Text>(дата звернення 14.01.2021).

17. Красовський К. (2019). Народжуваність в Україні – чи можна її збільшити і чи треба це робити? ULR: <https://life.pravda.com.ua/columns/2019/09/5/238117/>

18. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти в Україні, 1990-2019 рр. (за даними Міністерства освіти і науки України). ULR: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 27.12.2020)

19. Освітні стандарти, навчальні плани та програми (2021): Міністерство освіти та науки України. ULR: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/derzhavni-standarti-navchalni-plani-ta-programi> (дата звернення 04.01.2021).

20. Стандарт професійної (професійно-технічної) освіти СП(ПТ)О 7412.С.10.70 – 2017 (Професія: Кондитер. Код: 7412). ULR: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnicna-osvita/derzhavni-standarti-navchalni-plani-ta-programi/zatverdzeni-standarti-profesijno-tehnicnoyi-osviti-2017> (дата звернення 13.01.2021).

21. Про затвердження Державного стандарту професійно-технічної освіти: постанова КМУ від 17 серпня 2002 р. № 1135. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-2002-%D0%BF#Text>

22. STEM: Ausbildung zu einer globalen Führungsposition (2010-2020). ULR: http://www.mhoefert.de/t_STEM.htm (дата звернення 17.01.2021).

23. Cedefop (2016). Future skill needs in Europe: critical labor force trends. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; № 59. ULR: <http://dx.doi.org/10.2801/56396>.

24. Децентралізація професійно-технічної освіти (ПТО) в Україні – поштовх до дій: зелена книга для спрямування обговорень щодо реформ та здібностей, необхідних для побудови досконалої та привабливої системи ПТО

в Україні. URL: <http://education-ua.org/ua/analytics/948-zelena-kniga-pro-pto-v-ukrajini-zvernenня-11.01.2021>).

25. Хитько М. Стратегічне планування у системі державного управління освітою: автореф. дис. канд. держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2019. 20 с.

26. Vocational education in France has become a major lever in improving the level of training for young people. Режим доступу: <https://mavoieproeurope.onisep.fr/en/initial-vocational-education-and-training-in-europe/france/#> (дата звернення 29.08.2020).

27. П. Стронковскі. Практичний посібник. Збір та застосування інформації про ринок праці з метою підсилення регіональної системи професійнотехнічної освіти (ПТО). – Київ: U-LEAD. – 2018. – 47 с.

28. Децентралізація професійно-технічної освіти (ПТО) в Україні – поштовх до дій. Зелена книга для спрямування обговорень щодо реформ та здібностей, необхідних для побудови досконалої та привабливої системи ПТО в Україні. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/materialy/06/1-zelena-knigaukr.pdf> (дата звернення 02.09.2020).

29. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти “Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта” на період до 2027 року: розпорядження КМУ від 12 червня 2019 р. № 419-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2019-%D1%80#Text>

30. Заворотнюк Т.М. Динамічні зміни в системі професійної (професійно-технічної) освіти України / Т.М. Заворотнюк, І.В. Кравець// Інструменти і практики публічного управління в контексті децентралізації: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 23 червня 2020 року. – Житомир: ЖНАЕУ, 2020. – 460 с.

31. Легенький М. Адміністративно-правові засади формування та реалізації державної політики у сфері освіти : дис. докт. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2018. 513 с.

32. Державне управління у сфері освіти : глосарій з дисциплін магістерської програми за спеціальністю «Державне управління у сфері освіти» / авт. кол. : Н. Протасова та ін.; за заг. ред. Н. Протасової. Київ: НАДУ, 2013. 48 с.

33. Красняков Є. Освітня політика як інструмент впливу держави на систему освіти. Шлях освіти. 2006. № 4. С. 11–13.

34. Puckett J. Davidson J and Lee E. “Vocational Education – The missing link in economic development” (2012). ULR: <https://www.bcg.com/documents/file117152.pdf>

35. Європейський фонд освіти (ЄФО): Туринський процес, звіт України за 2014 р. ULR: http://www.etf.europa.eu/web.nsf/pages/TRP_2014_Ukraine (дата звернення 14.01.2021).

36. Aston Center for Europe – Aston University (2011), Local and regional government in Ukraine and the development of cooperation between Ukraine and the EU, Committee of Regions, EU. ULR: <http://cor.europa.eu/en/documentation/studies/Documents/local-regional-government-ukraine.pdf> (дата звернення 18.12.2020).

37. T. Burns, F. Koster (eds) (2016), Governing Education in a Complex World, OECD, Paris. ULR: <http://www.oecd.org/edu/governing-education-in-a-complex-world-9789264255364-en.htm> (дата звернення 17.01.2021).

38. CEDEFOP (2011), Exploring leadership in vocational education and training, Luxemburg, Publications Office of the EU. ULR: http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6113_en.pdf (дата звернення 19.01.2021).

39. G. Kasianov (2015), Ukraine: Education Sector Overview 1990 – 2014, Institute for Development of Education. ULR: <http://iro.org.ua/en/main/research/21> (дата звернення 21.01.2021).

40. Біла книга національної освіти України /Т. Ф. Алексеєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.]; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя ; НАПН України. – К.: Інф. системи, 2010. — 342 с. – Бібліогр. : с. 315-335.